

ต้นยมหิน

ต้นไม้ประจำจังหวัดแพร่

ความเป็นมา

ต้นยมหินเป็นต้นไม้ที่สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถพระราชทานเพื่อปลูกเป็นไม้มงคลประจำจังหวัดแพร่ แต่ประชาชนจังหวัดแพร่ส่วนใหญ่ยังไม่ค่อยทราบถึงรายละเอียดของต้นยมหินมากนัก

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ของต้นยม

ทรงต้น

ยมหินจะมีลำต้นเปลาตรง สูง 15–25 เมตร เปลือกนอกมีสีน้ำตาลถึงน้ำตาลดำ ที่เป็นกล้าไม้ (seedling) จะมีเปลือกเรียบ แต่จะมีรอยแตกเป็นร่องตามยาว และต่อมาจะแตกเป็นเกล็ดรูปสี่เหลี่ยมเมื่อยมหินมีอายุเพิ่มมากขึ้น เปลือกในสีแดงออกน้ำตาลหรือชมพู กระพี้

(sapwood) มีสีเหลืองคล้ายฟางข้าว แก่นไม้(heartwood)สีเหลืองเข้มถึงน้ำตาลแดง

ใบ

ใบของต้นยมหินจะเป็นใบประกอบแบบขนนกปลายคี่ มีขนาดยาวประมาณ 30–50 เซนติเมตร มีใบย่อยที่ออกตรงข้ามกัน 4 – 10 คู่ และที่ปลายก้านอีก 1 ใบ ใบย่อยแต่ละใบในระยะกล้าไม้จะมี

ขอบใบหยักลึกคล้ายฟันเลื่อยใบย่อยที่เป็นใบแก่จะมีรูปร่างใบแบบรูปไข่ (ovate) หรือรูปขอบขนาน (oblong) ฐานใบกลม (round) หรือ มน (obtuse) ปลายใบแหลม (acute) ท้องใบมีขนเล็กน้อย หลังใบมีขนอ่อนนุ่ม 2 ชนิด ชนิดแรก มีลักษณะเป็น

ขนยาว ปลายแหลม อ่อนนุ่ม ส่วนขนอีกชนิดหนึ่งจะมีจำนวนน้อยกว่าและสั้นกว่า มีลักษณะปลาย ขน แข็งกว่า ขึ้นปกคลุมด้านหลังใบเป็นจำนวนมาก ผิวใบเมื่อแก่จะเกลี้ยง เส้นแขนง ใบย่อย 8-10 คู่ ก้านใบยาว ประมาณ 2-8 มิลลิเมตร

ช่อดอก

ดอกมีลักษณะเป็นช่อ เกิดที่มุมของกิ่งอ่อน หรือที่ปลายกิ่ง มีความยาวประมาณ 10-30 เซนติเมตร กิ่งหลักของช่อดอก (primary branches) ยาวประมาณ 16 เซนติเมตร กิ่งย่อย (secondary branches) ยาวประมาณ 4 เซนติเมตร ดอกมีกลิ่นหอม มีความยาวประมาณ 1.5 เซนติเมตร เป็นดอกชนิดมีเพศ (unisexual) และดอกสมบูรณ์เพศ (bisexual) ก้านดอก (pedicels) ยาวประมาณ 3 - 4 มิลลิเมตร กลีบเลี้ยง (calyx) มีสีเขียวออกม่วง มี 4 - 5 กลีบ กลีบเลี้ยงปลายมน (obtuse) กลีบดอก (petals) มี 4 - 5 กลีบ อยู่แยกกันเป็นอิสระ มีความยาวมากกว่ากลีบเลี้ยง มีรูปร่างเป็นแผ่นยาวแต่แคบ ปลายมนมีสีเขียวอ่อนหรือสีเหลืองอ่อน มีขนสั้น ๆ ขึ้นปกคลุมทั่วทั้งกลีบดอก ก้านชูเกสรตัวผู้ (stamina tube) มีลักษณะรูปทรงกระบอก ปลายเรียวแหลม มีขอบหยักเล็กน้อย เกสรตัวผู้ (anthers) จะติดอยู่บนขอบทรงกระบอกนี้ ไม่มีขน มีสีเหมือนกลีบดอก รังไข่ (ovary) เป็นแบบรังไข่เหนือวงกลีบ (superior ovary) รูปทรงคล้ายแจกัน (flask - shaped) ภายในมี 3 - 5 ช่อง (locule) แต่ละช่องจะมีไข่ (ovule) เป็นจำนวนมาก ก้านชูเกสรตัวเมีย (style) ยาวแคบ ตรงบริเวณปลายจะมีรอยหยัก (ridge) แบ่งออกเป็น 3 - 5 หยัก มีน้ำเหนียว ๆ และมีขนอ่อนนุ่มปกคลุม

ผล

ผลเป็นแบบผลแห้งมีเปลือกแข็ง (capsule) สีน้ำตาล มีรูปทรงแบบไข่ ขนาดยาวประมาณ 2.5 - 5.0 เซนติเมตร และมีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 3 - 5 เซนติเมตร บริเวณส่วนปลายแหลมเล็กน้อย ผลเมื่อแก่จะมีสีดำ ผลแก่จะแตกออกจากส่วนปลายเป็นเสี้ยน ประมาณ 3-5 เสี้ยน ภายในผลแบ่งออกเป็น 3 - 5 ช่อง

เมล็ด

เมล็ดมีลักษณะแบน เป็นแผ่นบาง ๆ สีน้ำตาล มีความยาวเป็น 2 เท่าของความกว้าง ในแต่ละช่องของผลจะมีเมล็ดอยู่ประมาณ 60 - 100 เมล็ด การเรียงตัวของเมล็ดจะเรียงสลับกันระหว่างส่วนหัวและปลายเมล็ดที่อยู่ในช่องแต่ละช่อง

การใช้ประโยชน์

เนื้อไม้ของยมหินมีสีน้ำตาลอมเหลือง เป็นมัน เนื้อละเอียด ไส้กบตกแตงง่าย ชักเงาได้ดี เป็นไม้ที่เหมาะสมสำหรับงานที่ใช้ในที่ร่ม ไม่ควรให้ส่วนหนึ่งส่วนใดสัมผัสกับดิน เนื้อไม้ ไม้ท่อน และไม้แปรรูปของยมหินเป็นไม้มีค่าทางเศรษฐกิจ ส่วนใหญ่ใช้ในการทำเฟอร์นิเจอร์ที่มีราคาแพง ใช้ในการก่อสร้างบ้านเรือน ทำเสา ช่อ รอด ตง ประตู่ หน้าต่าง ปูพื้นห้อง ทำด้ามเครื่องมือ ใช้ในการทำล่องใส่ใบชา ไม้อัดและถังบรรจุของต่าง ๆ และใช้ในงานโครงสร้าง

ภาพดอกยมหิน

ภาพเรือนยอดยมหิน

ภาพต้นยมหิน

ภาพต้นยมหิน

ที่มา : กลุ่มงานวิชาการ สำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ 13 (แพร่)
กลุ่มอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช
ปรับปรุงข้อมูล : เมื่อวันที่ 2 กุมภาพันธ์ 2555